

PARTIZÁNHARCOK ÉS ELLENÁLLÁSI MOZGALMAK A II. VILÁGHÁBORÚBAN

4/1 SZÓKÁRTYÁK

— — — — — á —

— — — — — á — — —

g — — — — —

— — — y — — — — —
— — — — —

4/2a ELLENÁLLÁSI KÁRTYÁK

1. A partizánhadserg megtisztította Jugoszláviát (1945. április 6.)

A jugoszláv partizánhadserg ismét megtámadta a német E hadseregcsoportot, és Szarajevo feladására kényszerítette, majd Horvátországból egészen Ausztria déli határáig szorította vissza.

Azok a német katonák, akik a háború végéig nem lépték át az osztrák határt, jugoszláv fogságba kerültek.

2. Kirobbant a varsói felkelés (1944. augusztus 1.)

A német közigazgatás tisztviselői és a német polgári személyek elhagyták Varsót, amikor a szovjet hadsereg páncélos ékei a lengyel főváros egyik elővárosához közeledtek. Ezért a Tadeusz Bor-Komorowski parancsnoksága alatt álló lengyel Honi Hadsereg felkelést robbantott ki. A lengyel felkelőknek hamarosan sikerült a szolgálati helyeikre és kaszárnyáikba visszaszorítani a németeket. Egy SS altábornagy parancsot kapott, hogy verje le a fölkelést az SS különleges és büntetőalakulatainak bevetésével. Az SS-alakulatok tömeges kivégzéseket hajtottak végre. Bor-Komorowski várakozásával ellentétben a közelben állomásozó szovjetek nem siettek a felkelők segítségére. Az angol csapatoktól légi úton érkező segítség pedig kevés volt Varsó megmentéséhez.

3. A görögök harca a szabadságért

Görögország németek elleni vereségének időszakában két, egymással versengő földalatti mozgalom jött létre. A görög csapatok megállták helyüket az angolok oldalán, de a háború utáni hatalom kérdéséről eltérő nézeteik voltak. Egyesek királypártiak voltak, mások köztársaságot akartak. Évek múlva sikerült csak a két irányzatot kibékíteni, így közösen még sikeresebben harcolhattak a megszállók ellen.

4/2b ELLENÁLLÁSI KÁRTYÁK

4. Tűzpárbaj Budán (1944. július 27.)

Magyarország német megszállása után lassan és csak szerény méretekben kezdett kibontakozni az ellenállás a megszállók és kiszolgálóik ellen. A legvégső formája ennek a fegyveres harc volt, amelynek megszervezésére az illegális Békepárt tagja, az 1942 májusa óta illegalitásban élő Ságvári Endre kapott megbízást. Ságvárit július 27-én egy, a Budakeszi út elején lévő cukrászdában tartott illegális találkozón a csendőrnymozók le akarták tartóztatni, de ő fegyvert rántott, és a túlerővel szembeni harcban életét vesztette.

5. Egy rendőrszázad elleni támadás (1944. március 23–24.)

Egy robbantásos merénylet következtében életét vesztette Rómában egy német rendőrszázad 33 tagja, további 60 pedig súlyosan megsérül. Hitler azonnal parancsot adott: minden megölt németért megtorlásként 50 olaszt kell agyonlőni. Albert Kesselring vezértábornagy 1:10 arányra csökkentette a kivégzendők számát, és elrendelte, hogy gyűjtsék össze a római börtönökből az egyéb okok miatt halálra ítélteteket, illetve azokat a vádlottakat, akikre halálos ítélet vár. A foglyokat az Ardeába vezető út mentén fekvő katakombákba („Hadrianusi barlangok”) hurcolták, ahol március 24-én tarkólövessel kivégezték őket.

6. Kitörési kísérlet a hadifogolytáborból

A sagani táborból kitörési kísérletre került sor, amely csak részben sikerült. Hitler dühében 50 brit tisztet bírósági ítélet nélkül agyonlővetett a fogságban tartott 78 közül.

7. Európai menekültek Magyarországon

A sort az ausztriai zsidók nyitották 1938 márciusában, az ország hitleri bekebelezése, az Anschluss után. Utánuk a lengyelek jöttek 1939 őszén. 1940-től a német fogságból megszökött francia katonák érkeztek. Zsidók jöttek továbbra is, részben a szomszédos, részben a távolabbi, német megszállás alá került országokból. Számukat tekintve a lengyelek voltak a legtöbben, közel 150 ezren.

4/2c ELLENÁLLÁSI KÁRTYÁK

8. Fogolykitörés a koncentrációs táborból (1943. október 14.)

Szovjet hadifoglyok, akiknek a sobibori megsemmisítő táborban zsidó származásuk miatt a hullák eltakarításában kellett közreműködniük – amíg maguk is hasonló sorsra nem jutottak –, német, lengyel és holland sorstársaikkal kitörést szerveztek. Megölték az őrszemélyzet egy részét, azután – legalább 300-an, de talán 600-an is – menekülni próbáltak. Legtöbbjük azonban már a tábort körülvevő aknamezőn elpusztult.

9. A francia ellenállás (1943 nyara)

De Gaulle tábornok egy már-már ellenkormányként működő bizottságot hozott létre, amelynek elnöki tisztét ő maga töltötte be. A francia ellenállás egyre szervezettebbé vált. Átlagosan havi 80-100 szabotázsakcióra voltak képesek. Elektromos vezetéket, vasúthálózatot, erőművet, fegyvergyárat robbantottak.

10. Felkelés a varsói gettóban

1943-ban gyorsított ütemre változott a több százezres lengyel zsidó népesség haláltáborba szállítása. A még életben lévők alig jutottak élelemhez, vízhez. Számos gettólakó az erdőbe menekült. Mások helyben próbáltak ellenálló csoportokat szervezni. Fegyverhez jutniuk nagyon nehéz volt, házilag gyártottak kézigránátokat. A gettó teljes kiürítését tervező SS váratlanul egy kicsiny, de igen elszánt ellenálló csoportba ütközött. Utcáról utcára, házról házra folyt a küzdelem. A védők a végsőkig harcoltak minden egyes átjáróért és csatornalejáróért. Szembeszálltak a páncélosokkal és lángszórókkal.

11. Márton Áron Erdély püspöke

Eredményesen védelmezte az erdélyi magyar katolikusokat az elnyomó román hatalommal szemben Márton Áron. Kolozsvári püspökként nyíltan követelte a zsidóüldözések beszüntetését. Szentbeszédeiben a szószékről is az üldözöttek védelméért emelt szót.

4/2d ELLENÁLLÁSI KÁRTYÁK

12. A jugoszláviai ellenállás

A korábban Olaszország által birtokolt balkáni területek 1943 szeptemberétől német megszállás alá kerülnek. Hitler október 16-án kikiáltotta Albánia függetlenségét. A partizánok azonban folytatták támadásaikat a német hadsereg, az SS és a rendőri egységek ellen.

De Jugoszláviában a partizánok közt is háború dúlt: az egyik oldalon a királyhű csetnikiek harcolnak (ez volt a „nemzeti” ellenállási mozgalom), a másik oldalon Josip Broz Tito kommunista vezetés alatt álló partizánjai. A nyugati szövetségesek inkább Titót ismerték el, ennek jele volt az is, hogy brit összekötő tisztet küldtek hozzá. Tito létrehozta az ellenállás tanácskozó szervét, ahonnan irányították a partizánok tevékenységét, a javak elosztását, a lakosság politikai nevelését és a fegyverek beszerzését.

13. Világ Igazai

A holokauszt kutatásával foglalkozó jeruzsálemi intézet által adományozott kitüntető cím, amely azoknak jár, akik a második világháború alatt anyagi ellenszolgáltatás nélkül mentettek olyan zsidókat, akikkel nem álltak rokoni kapcsolatban. Minden Igaz emlékére egy fát ültetnek az emlékhely kertjébe. Jelenleg több mint 16 ezren viselhetik a Világ Igaza címet, közülük 400-nál több magyar ember.

14. Háborúellenes tüntetés (1942. március 15.)

Megalakították a Magyar Történelmi Emlékbizottságot, amelynek feladata hivatalosan 1848 évfordulós ünnepségeinek megszervezésére volt. Felhívásukra 1942. március 15-én a legnagyobb háborúellenes tüntetés zajlott a Petőfi-szobornál.

15. Általános sztrájk

Hollandiában mélységes elkeseredést váltottak ki a fasiszták lépései. Az amszterdami zsidók az önvédelem eszközéhez folyamodtak, és néhány rendőr ellen is felléptek. Túszként 400 zsidó fogva tartását rendelték el. Az amszterdami munkások szolidaritásból általános sztrájkot szerveztek. A németek a sztrájkot erőszakkal törték le, többen meghaltak, és sok embert letartóztattak.

4/2e ELLENÁLLÁSI KÁRTYÁK

16. Röplapok terjesztése

Hans Scholl, a húga, és néhány barátjuk létrehozta egy kis kört Németországban, amelyet Fehér Rózsának hívtak. Megjelentettek egy röpiratot, amelyet az egyetemen kezdtek el terjesztetni. Falragaszokat helyeztek ki: „Miért reagál a német nép ekkora közönnyel ezekre a felháborító és embertelen tettekre?” Hamarosan elfogták, és bíróság elé állították őket. Vállalták, hogy ők szerkesztették a füzeteket, mondván: „Valakinek végül is el kellett kezdenie. Amit mi leírtunk és elmondtunk, azt sokan mások is tudják. Csak ők nem mertek hangot adni a véleményüknek, mint mi.” A Münchenben létrejött csoportnak Saarbrückenben, Hamburgban, Berlinben, Kölnben, Freiburgban is vannak hívei. A letartóztatások és kivégzések ellenére ezért a Weisse Rose továbbműködött.

17. Hitler-ellenes merénylet

1944. július 20-án egy titokban szervezkedő kör egyik tagja, Claus von Stauffenberg egy robbanószerkezetet tartalmazó aktatáskát helyezett el egy asztal alatt, amely körül Hitler és vezérkara tanácskozni készült. Közvetlenül a tanácskozás megkezdése előtt Stauffenberg elhagyta a helyszínt, hogy Berlinbe utazzon a felkelés irányítására. Egy tiszt arrébb rakta az útjába kerülő, bombát tartalmazó táskát. A bomba felrobbant, de a vastag tölgyfa asztal a hatás egy részét felfogta. Hitler túlélte a robbanást, heten megsérültek, négy fő tiszt pedig meghalt. Azonnali megtorlás kezdődött, a 400 tagú vizsgálóbizottság hétezer embert tartóztatott le, és 170 főt végeztetett ki.

18. Norvég szakszervezeti mozgalom a németek ellen

A német megszállók és kiszolgálóik elleni szembeszállásra szólító felhívások jelentek meg, szabotázsakciókat szerveztek. Általános sztrájk előkészítésén fáradoztak, amikor a Gestapo letartóztatta a munkásvezetőket.

19. Egy francia tábornok szökése

1942 áprilisában a német fogságba esett Giraud tábornok öregasszonynak öltözve szökött meg Königstein erődjéből, és Svájcra keresztül a meg nem szállt Franciaországba érkezett. A németek el akarták rabolni onnan, de ő kalandos úton Észak-Afrikába menekült.

4/2f ELLENÁLLÁSI KÁRTYÁK

20. Fokozódó ellenállás

Az ellenállás 1942-től Európa-szerte fokozódott, erősebb és szervezettebb lett. Sorozatosan hajtottak végre merényleteket a megszálló németek ellen Franciaországban. Dániában nőtt a németellenes hangulat. Horvátországban az olaszok kénytelenek voltak megerősíteni csapataikat, hogy helyt tudjanak állni a partizánokkal szemben. Német hadosztályokat küldtek a keleti frontról Szerbiába, a rend helyreállítása érdekében.

21. Szovjet ellenállás

A németek által megszállt Szovjetunióban a túszedések és kivégzések ellenére sem lanyhult az ellenállás. Egy német tábornagy 1942-ben megparancsolta, hogy a ki nem végzett vádlottakat titokban Németországba kell szállítani, és tagadjanak meg minden felvilágosítást hollétükre vonatkozóan, azaz tartsák a lakosságot teljes bizonytalanságban.

22. Ejtőernyős merénylet

A Cseh és Morva bábkormány helytartója ellen sikeres merényletet hajtottak végre 1942-ben ejtőernyővel ledobott cseh ellenállók. A megtorlás során 1357 férfit és nőt ítéltek halálra. Egy Lidice nevű kicsi falu lakóit azzal vádolták, hogy az egyik merénylő eltöltött ott egy éjszakát. A 95 házból álló települést teljesen felégették, majd felrobbantották a házakat, és a föld színével tették egyenlővé a települést. Mind a 199 felnőtt férfit a helyszínen agyonlőtték, a nőket pedig koncentrációs táborba küldték. Három gyermeket német népi nevelés céljából Németországba szállítottak.

23. Fiatal értelmiségek Balatonszárszón (1943. június 29 – július 5.)

Balatonszárszón több mint 3000 fiatal részvételével ifjúsági konferenciát rendeztek az ország helyzetéről. Előadást tartott Darvas József, Féja Géza, Gulyás Pál, Németh László és Veres Péter, valamint több más népi író.

4/2g ELLENÁLLÁSI KÁRTYÁK

24. Janusz Korczak önként a halálba megy gyermekeivel (1943. augusztus 16.)
Varsóban feloszlatták Janusz Korczak orvos és pedagógus gyermekotthonát, s a gyerekeket Treblinkába deportálták. Korczakkal a németek közölték, hogy ő Varsóban maradhat, de úgy érezte, nem hagyhatja cserben a rábízott gyermekeket. Bár tudott a gázkamrákról, úgy döntött, mindhalálig velük marad.

25. Hullámsír

A Toulonban horgonyzó francia hadiflotta 1943-ban nem engedelmeskedett a német felszólításának, hogy hajózzék Észak-Afrikába. S amikor egy német hadosztály megpróbálta kézre keríteni a kikötőt, a flotta elsüllyesztette magát.

26. Weisse Rose (1943. február 18.)

Aznap, amikor Goebbels totális háborúra szólította fel a német népet, a müncheni egyetemen letartóztattak két testvért, amint éppen a Weisse Rose nevű titkos szervezet röplapjait osztogatták. Ők és a barátaik előző évben kezdték el tevékenységüket a nemzetiszocialista erőszakos politika miatt érzett erkölcsi felháborodásból. A maguk tervezte röplapokon a többi közt kijelentették: „Hitler matematikai biztonsággal viszi szakadékba a német népet. Hitler nem nyerheti meg, csak meghosszabbíthatja a háborút! Az Ő bűne és cinkosaié minden mértéket felülmúl.”

27. Jelszó: „Valkür”

Claus von Stauffenberg gróf, német ezredes, az afrikai hadjárat során elvesztette fél szemét, jobb kezét és bal kezének két ujját. Hitler a tartalékhadsereg vezérkari főnökévé nevezte ki. Ennek ellenére célja az volt, hogy a katonai és politikai ellenállás tagjaival megteremtse a nemzetiszocialista rendszer megbuktatásának feltételeit. Elhatározták, hogy elkerülendő a polgárháborút, a Valkür jelszó elhangzására megszállják a katonai központokat, kiiktatják az SS-t, és Hitler halálának bejelentésével átveszik a hatalmat. Claus von Stauffenberg sebesülései következtében nem tudott elég gyorsan pisztolyt rántani, ezért bombát akart használni. Három alkalommal vett részt Hitlerrel úgy tanácskozásokon, hogy nem kapcsolta be a bomba gyújtószerkezetét.

4/2h ELLENÁLLÁSI KÁRTYÁK

28. Tovább növekszik a német ellenállás

A sztálingrádi német vereség után kibontakozott a polgári és a katonai ellenállás. Amikor Hitler meglátogatta a Dél Hadseregcsoportot, 1943. március 13-án gépébe időzített bombát rejtettek, ami azonban a hideg miatt nem robbant. Ezután Hans-Christopf von Gersdorf ezredes március 21-én, a hősök napján Hitlerrel együtt akarta levegőbe röpíteni magát, de a Führer rövid beszéd után, idő előtt elhagyta az épületet. Az egykori lipcsei főpolgármester és birodalmi kormánybiztos is meggyőződött arról, hogy a „nép nemcsak megérett rá, de el is várja, hogy megtörténjék a megmentő cselekedet”. Abban bíztak, hogy a briteknek és az amerikaiaknak szükségük van Németországra, mint gazdasági piacra, és mint gátra a kommunizmus ellen.

29. A BBC műsorai

Az angol rádió a BBC adásain keresztül folytatott propagandatevékenységet. 18 ország számára 23 nyelven közvetítették az adásokat, amelyek megcáfolták a német hadijelentések hazugságait, és beszámoltak a frontokon folyó eseményekről, valamint a hátszág helyzetéről. A németek által megszállt országokban a rádiókat be kellett szolgáltatni, és súlyos büntetés várt arra, aki az ellenséges adásokat hallgatta.

30. Népi felszabadító hadsereg

1943-ra Jugoszláviában egyre többen csatlakoznak a Tito vezette ellenállási mozgalomhoz. Saját erőből szabadították fel a német megszállás alól Dalmáciát, Split városát. Létszámuk elérte a 300 ezer főt. Az olasz fegyverszünet után olaszok is csatlakoztak hozzájuk. Tevékenységükkel egyre több német erőt kötöttek le. Az angolok repülőgépekről ledobott fegyverekkel, konzervekkel támogatták a Balkánon harcolókat.

31. Vasútvonalak felrobbantása

A szovjet–német háború kezdete után Lengyelország vasútvonalai különös jelentőséghez jutottak. A vasútvonalak elleni szabotázsakciók éppúgy szaporodtak, mint a haditermelést akadályozó tettek, vagy a megszállók utánpótlása elleni támadások. Az ellenállók 1300 német szállítmányt támadtak meg 3 év alatt.

4/2i ELLENÁLLÁSI KÁRTYÁK

32. Szökött hadifoglyok rejtegetése

Európa-szerte sokan befogadták a hadiszökevényeket, de talán Dániában volt ez a legsikeresebb. Több, Németországot bombázó pilóta sérült gépéből kigurva reménykedett abban, hogy dán parasztok találnak rá.

33. A nehézvízkészlet

Norvég ellenállók és angol kommandósok sikeres akciójaként 1943-ban felrobbantották a Norsk vízi erőművet. Az ország energiaellátásában igen fontos erőműben állították elő az atomenergia-termeléshez rendkívül fontos nehézvizet. Fél évvel később az ellenállók azt is megakadályozták, hogy a megmaradt nehézvízkészletet Németországba szállítsák.

34. Az angol titkosszolgálattal való együttműködés

A passzív ellenállásnak ezt a sajátos formáját sokan vállalták. Főleg Hollandiában segítettek információk átadásával az angolokat. A vonatok érkezése, a hajók berakodása, a termelési értékek közlése mind fontos információvá válhatott.

35. Illegális sajtótermékek

A pontos hírekhez, információkhoz juttatás, a német propagandával szembeni küzdelem nagy nehézségek között zajlott. A nyomdagépeket zárolták, a papírhoz jutást korlátozták, a terjesztőkre megtorlás várt. Ennek ellenére Belgiumban már a német megszállás utáni első hetekben megjelentek a tiltott újságok.

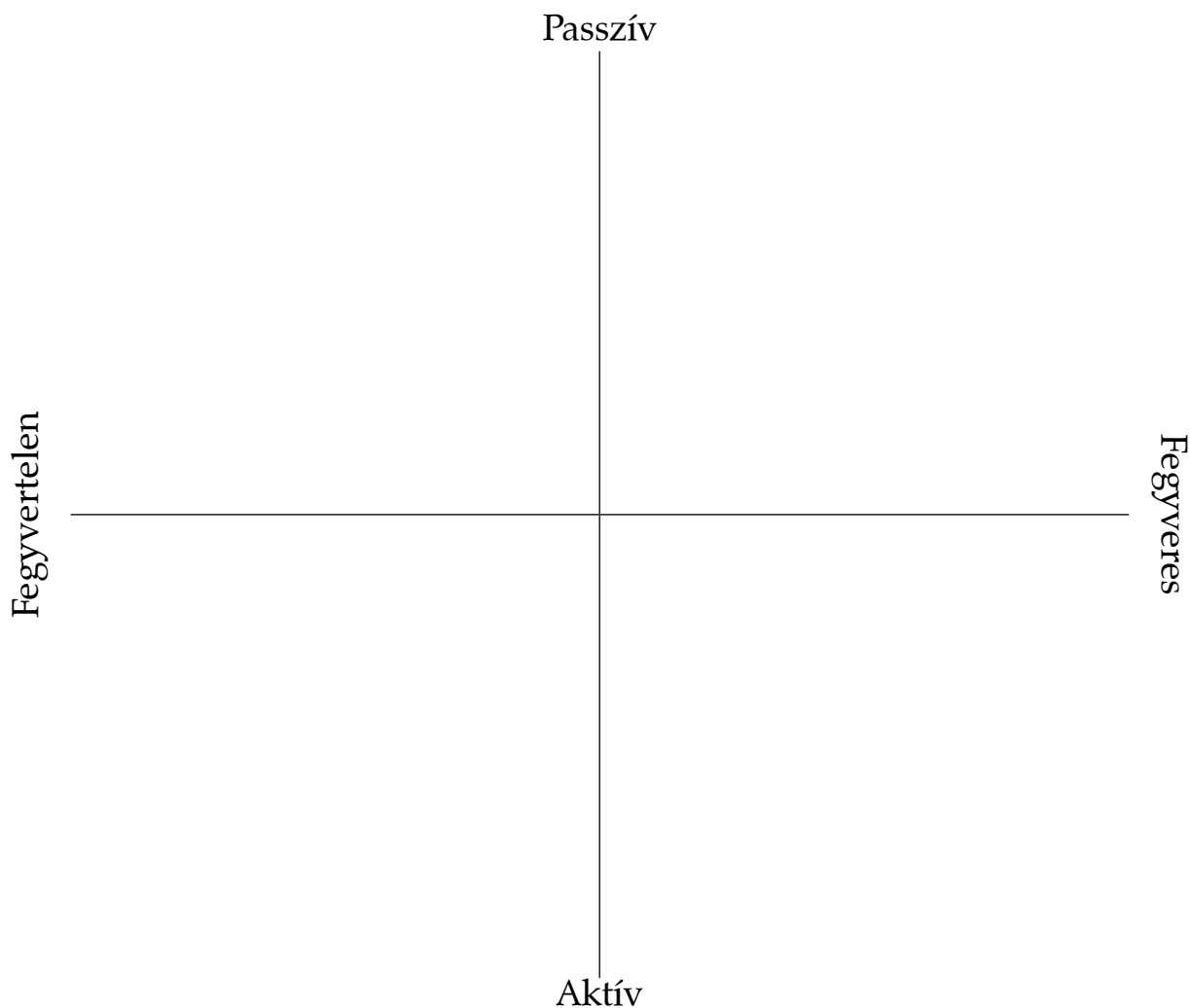
36. Bujkálás

Katonaköteles férfiak, fiatalok, akiket a németek munkára akartak hurcolni, tömegesen bujkáltak, éltek hamis papírokkal, pedig ha megtalálták őket, halál várt rájuk. Franciaországban a becslések szerint a lakosság 20%-a élt hamis papírokkal.

4/3 AZ ELLENÁLLÁSI FORMÁK TÍPUSAI

CSOPORTOS FELADATLAP

Miután megismerkedtek a hozzátok kerülő ellenállási kártyák tartalmával, vitassátok meg, hogy az ellenállás melyik formáját hol helyeznétek el az alábbi koordináta-rendszerben! Döntéseiteknek megfelelően írjátok be a kártyák sorszámát az ábrába!

4/4 VÁLASZTHATÓ FELADATOK

EGYÉNI FELADATLAP

A következő órára dolgozd fel valamelyik témát az alábbiak közül egy hozzávetőleg egyoldalas fogalmazás formájában! Ha van rá módod, számítógéppel írd, és formázással adj tetszetős külsőt a munkádnak!

1. lehetőség

Fejtsd ki gondolataidat esszé formában a következő címek valamelyike alatt, a foglalkozás témájához kapcsolódóan:

- a) Bárcsak köztetek lehetnék!
- b) Mások is megtehetnék volna!
- c) Ennyit én is vállalnék!
- d) A szomszédom valakit bújtat!
- e) Besúgóknak nincs bocsánat?

2. lehetőség

Válassz ki egyet a megismert ellenállási tevékenységek közül, és írd róla két rövid tudósítást – egyet egy képzeletbeli illegális folyóirat, és egy másikat egy Hitler által ellenőrzött napilap számára.